

Heyet-i Nâsiha

Heyet-i Nâsiha (Nâsihat Heyeti), Mondros Mütarekesi sonrası Anadolu'da önce İstanbul Hükûmeti, Millî Mücadele sırasında ise Heyet-i Temsiliye ve Ankara Hükûmeti tarafından halka Nâsihat verme amaçlı oluşturulmuş "*öğüt kurulları*"dır. Heyet-i Nâsihalar, halk tarafından 'Nâsihatçılar' olarak da isimlendirilmiştir. Mütareke sonrası ilk olarak İstanbul Hükûmeti tarafından Anadolu ve Rumeli Nâsihat Heyetleri oluşturulmuştur. Millî Mücadele döneminde ise, çeşitli illerde kurulan millî cemiyetlerin kendi iç teşkilatlanmalarında da bu heyetler kurulmuş ve çalışmalar yürütmüştür. Millî Cemiyetlerin "*Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti*" adı altında birleştirilmesinin ardından sırayla önce Heyet-i Temsiliye daha sonra Ankara'da TBMM' nin kuruluşu ile Nâsihat Heyetleri Ankara Hükûmeti tarafından oluşturulmuştur. İstanbul Hükûmeti tarafından kurulan Heyet-i Nâsihalar, Anadolu'nun çeşitli bölgeleri ile Trakya'yı gezmek ve günün şartlarına göre telkinler verme amacı ile görevlendirilmişlerdir. İlk olarak Damat Ferit Paşa, İngiliz Yüksek Komiser Vekili Amiral Webb'i ziyaret ederek taşradaki karışıklık ve huzursuzluğa son vermek üzere, kuvvetli bir merkezî hükûmet komitesi oluşturulacağını, (ki 31 Mart 1919'da alınan bir kararla, halk arasına Heyet-i Fevkalade (Olağanüstü Kurul) adı ile kurullar gönderilmesine karar verilmişti.) daha sonra bu komiteden iki heyeti taşraya göndereceklerini ve bunların hükûmet adına tam yetkili olacaklarını söylemiş, bu komite ve heyetlere İngiliz subaylarının da katılmasını istemiştir. Amiral Webb, buna imkân olmadığını ancak İngiliz denetim subaylarının komisyonlara, yerel koşullar ve şikâyetler konusunda bilgi verme şeklinde yardımcı olmalarının buyrulmasını rica edeceğini söylemiştir. Kısa süre sonra İstanbul Hükûmeti tarafından iki heyet oluşturulmuş, biri Anadolu'ya diğeri Trakya'ya gönderilmiştir. Heyetlerin başında saltanat hanedanını temsilen birer şehzade bulundurulmuştur. Bunlar gittikleri yerlerde halka, Sultan Vahdeddin'in mesajını okumuş ve kendi deyimleri ile '*selâm-ı şahane*'yi müjdelemişlerdir. Anadolu'ya giden heyette, Şehzade Abdurrahim, Ali Rıza Paşa, (sonra Sadrazam olmuştur) Ferik Mahmut Hayret, Süleyman Şefik Paşa, Bursa Müftüsü Ömer Fevzi, Pazarcık eski Müftüsü Halil Fehmi, Bâbîâlî Memurlar Kalemi Müdürü Ohannes Ferid, Karahisar eski Mebusu Yanko Gönenidis Bey bulunmuştur. Bir şehzade, üç askerî Paşa, iki müftü, bir Rum ve bir de Ermeni diye özetlenebilecek olan bu heyet, 16 Nisan'da İstanbul'dan hareketle Bursa, Balıkesir, Manisa, İzmir, Aydın, Denizli, Burdur, Muğla, Afyon, Antalya, Isparta, Konya ve Eskişehir'i dolaşmış, İzmir'in işgalinden sonra 18 Mayıs'ta İstanbul'a dönmüşlerdir. 28 Nisan'da ise, Şehzade Cemalettin başkanlığında, eski Harbiye Nazırı Cevat ve Fevzi Paşaların dâhil olduğu heyet, Trakya gezisine çıkmış ve 9 Mayıs 1919'da İstanbul'a dönmüşlerdir. İrade-i seniyyedeki açıklamaya göre, heyetlerin amacı savaştan etkilenen '*Sunuf-u teba-yı şahane*' hakkında padişahın şefkat ve teveccühlerini tebşir ve iblâğ etmektir. Alemdar Gazetesi'ne göre amaç, '*Teftişat icrasıyla beynelanasır muhadenet ve mevedetin iade ve temini*' yani durumun incelenmesi ve unsurlar arası uyumu sağlamaya çalışmaktır. İstanbul Hükûmeti tarafından görevlendirilen bu kurullar, devlet ve milletin mukaddes varlığını ve hukukunu koruma gibi bir görüntü sergilerken aslında, Osmanlı padişah ve hanedanının Meşrutiyet'in ilanı ile kırılan nüfuzunu artırmak, Meşrutiyet dönemini ve özellikle 1914-1918 savaşının sorumluluğunu İttihat ve Terakki'ye yükleyerek Anadolu ve Trakya'da İttihatçılığı sindirmek ve İttihatçıları halk nazarında kötüleme gibi bir misyonla çalışmalar yürütmüşlerdir. Bir anlamda bu heyetler saltanatın tabandan destek bulması için çaba sarf etmişlerdir. Anadolu'da iktisadi islahat yapılacağı vaadini de dile getiren heyetler, bir taraftan da işgal güçlerine karşı bütün azınlıklara eşit davranıldığı mesajını verme amacını gütmüştür. Bu dönemde halk arasında islahat vaadine inanan olmamıştır. Çünkü hükûmetin buna ne iktidarı vardı ne de bunun için ortam müsait olmuştur. Gezdikleri yerlerde sistemli bir şekilde İttihat ve Terakki aleyhinde çalışan heyet, Hürriyet ve İtilaf Partisinin propagandasını yapmaktan geri durmamıştır. Aynı zamanda azınlıklarla iyi geçinilmesi hususunda Müslüman halka tavsiyelerde bulunmuşlardır. Ayrıca, Şehzade Abdurrahim,

Türklerin Birinci Dünya Savaşı'nda yenilgiye uğradığını, halkın bu gerçeği kabul etmesi gereği üzerinde halka telkin ve nasihatlerde bulunmuştur. İzmir ve Antalya gibi yerlerde iyi karşılanan heyet, Aydın ve Isparta gibi yerlerde ise beklenen ilgiyi görmemiştir. Aydın'da heyete karşı açık cepheler dahi oluşmuştur. Bu durumu Celal Bayar "*Ben de Yazdım*" isimli eserinde şöyle anlatmıştır: "*Heyet 29 Nisan 1919'da Aydın'a geçti. Aydınlılar bu heyeti, kendilerinin beklediği şekilde karşılamadı. Bu hususta açık cephe alanlar oldu. Bu hal heyetin gözünden kaçmadığı için, Şehzade, hocalardan kurulu Kızılay İrşad Heyeti'nin başkanı, Hoca Esat Efendi'yi nezdine davet ederek; Hocasınız, Halifenin ne olduğunu bilirsiniz; bu nama, bir şehzade memleketinize geliyor; neden istikbalimizde sizlerden kimse bulunmuyor? Cevap verildi: Efendim, bize Nâsihat için teşrif ettiğinizi işittik. Halbuki, asıl Nâsihata muhtaç olan tahrikçi Rumlardır. Bir taraflı hitabınız, medeniyet âleminde, aleyhimize yanlış telâkkiler uyandırabilir endişesiyle kenarda kalmayı tercih ettik. Bunun üzerine, heyetin en mutaassıp ve hatta şımarık bir üyesi olan Süleyman Şefik Paşa, bu yolda konuşan hocayı göstererek; 'Bu da onlardan (İttihatçı) maalesef her yerde bulunuyorlar.' tarzındaki ifadeleriyle, Şehzade'nin öfkesine iştirak etti. Akşam verilecek ziyafetin listesinden şehzadenin emri ile hocanın ismi silindi. Heyet, Aydın'dan sonra Denizli'ye ve oradan Isparta'ya geçecekti. Isparta'da da Aydın'dakine benzer bir hadise olmuştu."* İstanbul Hükûmeti tarafından kurulmuş olan Nâsihat Heyetleri, Türk halkının millî bilincini uyuşturmakla kalmamış bu heyetlerden etkilenenler daha sonra oluşturulan Kuvayı Milliye'ye dahi karşı olmuşlardır. Mustafa Kemal Paşa'nın 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkışıyla başlayan Millî Mücadele hareketinde özellikle, Heyet-i Temsiliye'nin çalışmaları sırasında daha sonra TBMM'nin kuruluşu ve Ankara Hükûmeti'nin çalışmalara başlaması ile gerek propaganda amaçlı gerekse siyasi ve askerî alanda Heyet-i Nâsihalardan faydalanılmıştır. Nisan 1920'de Ankara'da Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılış hazırlıklarının yapıldığı sırada Kuzeybatı Anadolu'da, İzmit'in doğusunda, Kuvây-ı Milliye aleyhine, Padişah, Damad Ferid Paşa ve İtilâf Devletleri'nin teşviki ile ayaklanmalar cereyan etmiştir. Konya'da Bozkır İsyanı'na benzer rahatsızlıklar Mart -Nisan 1336 (1920)'da ortaya çıkan "Beypazarı Ayaklanması" adını almıştır. Bu ayaklanma, TBMM'nin 25 Nisan 1336 (1920) tarihli oturumunda görüşülmüştür. Mustafa Kemal'in Beypazarı'ndaki durum ve ayaklanmanın bastırılması için yapılması gereken şeyler hakkında bilgi vermesinden sonra, Beypazarı halkına Kuvây-ı Milliye'yi anlatmak, TBMM, saltanat ve hilafet gibi konuları konuşmak ve halkın bu konulardaki kuşkularını gidermek üzere aralarında Müftü Rifat Efendi, Çelebi Efendi (Abdülhalim Çelebi), Şeyh Servet (Akdağ) ve Beypazarı ileri gelenlerinden Hacı Mehmed Efendi'nin bulunduğu bir Heyet-i Nâsiha oluşturularak isyan bölgesine gönderilmesine karar verilmiş ve oluşturulan bu Heyet-i Nâsiha'nın çalışmaları sonucu ayaklanma bastırılmıştır. Bu dönemdeki ayaklanmalardan birisi Adapazarı'nda, diğeri Hendek'te çıkmıştır. Bunları 13 Nisan 1920'de ortaya çıkan Düzce Ayaklanması takip etmiştir. TBMM'nin açılışını engellemeye yönelik olarak Düzce-Bolu ayaklanmalarının etkisi Ankara yakınlarına kadar yayılmıştır. Anadolu ve Rumeli Müdâfaa-i Hukuk Cemiyeti Temsil Heyeti Reisi olan Mustafa Kemal Paşa, Ankara'yı tehdit eden Düzce ayaklanmasını, Bolu-Mudurnu hattında durdurmak ve etkisiz hale getirmek için birtakım askerî tedbirler almasının yanı sıra ayaklanma bölgesine doğru bir de Heyet-i Nâsiha göndermiştir. Mustafa Kemal Paşa, bu heyetin oluşturulmasını TBMM'nin gizli oturumunda şöyle anlatmıştır: "...böylece başsız kalan ve müzlim bir takım cereyanlara sahne olarak terk edilen Bolu için yalnız kuvvet sevk etmek gayri kâfi olduğu ve sevk ü idareye muktedir bir arkadaşın gönderilmesine lüzum hasıl olduğu anlaşıldı. Bu maksatla rüfekay-i muhteremeden Hüsrev Bey'i, diğer bildiğiniz arkadaşları memur ettik." Bolu'ya gönderilmesi kararlaştırılan Heyet-i Nâsiha'nın görevi, Bolu ve Düzcelileri Kuvây-ı Milliye saflarına çekmek ve böylece millî bir teşkilat vücuda getirmek, Ankara harekâtının Padişah'a karşı değil, yurdu her yönüyle işgal eden İtilâf Devletleri'ne karşı yapıldığını anlatmak ve tek yönlü şartlanan halkı aydınlatarak, Ankara tarafına çekmektir. Görevlendirilen heyet 32. Kafkas Alayı ile buluşarak birlikte Bolu'ya gidecek ve burada Kaymakam Mahmud Bey'le teşrîk-i mesai yapacaktır. Anadolu ve Rumeli Müdâfaa-i Hukuk

Cemiyeti Temsil Heyeti Reisi Mustafa Kemal Paşa tarafından görevlendirilen bu heyet içerisinde heyet başkanı olarak Hüsrev (Gerede) Bey, üye olarak ise Dr. Mehmed Fuad (Umay) Bey, Şükrü (Gülemez) Bey ve Osman Nuri (Özgen) Bey yer almıştır. Mustafa Kemal Paşa tarafından görevlendirilen Hüsrev Bey Heyet-i Nâsihası, TBMM açılmadan iki gün önce 21 Nisan 1920 Çarşamba günü Ankara'dan isyan bölgelerine doğru yola çıkmıştır. Hüsrev Bey ve arkadaşları kısa süre içerisinde görevlerini tamamlayabileceklerini düşünürken bölgedeki isyanın büyümesi sonucu asilerin tuzağına düşmüşler ve asiler tarafından önce Gerede'de sonra da Düzce'de tutuklanarak gözaltına alınmışlardır. Ancak Heyet-i Nâsiha Gerede'de tutuklulukları süresince yaptıkları gibi Düzce'deki tutuklu kaldıkları süre içerisinde de görüşme fırsatı buldukları asi liderlerini ve taraftarlarını Ankara lehinde ikna etme gayreti sarf etmişler ve bunda da başarılı olmuşlardır. Mustafa Kemal Paşa önderliğinde yürütülen gerek Millî Mücadele sırasında gerekse Cumhuriyet'in kuruluşundan sonra çıkan ayaklanmalarda Nâsihat Heyetlerinden faydalanılmıştır. Oluşturulan bu 'Öğüt Kurulları'/'Heyet-i Nâsihalar' ile halk, ikna/telkin yoluyla kazanılmaya çalışılmıştır.

Şenol KANTARCI

KAYNAKÇA

AKŞİN, Sina, **İstanbul Hükûmetleri ve Millî Mücadele**, Cilt I, Ankara 1998.

ÇAĞLAR, Günay, **Hüsrev Bey Heyet-i Nasihası**, Ankara 1997.

ÇELEBİ, Mevlüt, **Heyet-i Nasihâ; Anadolu ve Rumeli Nasihat Heyetleri**, İzmir 1992.

JAESCHKE, Gotthard, **Kurtuluş Savaşı ile ilgili İngiliz Belgeleri**, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara 1986.

22/07/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/heyet-i-nasiha/?pdf=3609> adresinden erişilmiştir